

Rimantas Černiauskas

Jūra yra sūri

Apsakymai

Skaitmeninta iš knygos:
Rimantas Černiauskas. Jūra yra sūri. Apsakymai. Vilnius: Vyturys, 1997.

ISBN 978-5-430-06031-2

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
<http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/>

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

Turinys

Žemuogių muilas	3
Musė	8
Būsiu geras	14
Mėlynė	17
Antausis	22
Jūra yra sūri	28
Pirmasis uždavinys	33
Langas	37
Šiaudinė galva	42
Dailininkas	48
Mokytojo lobis	53
Kartūs triufeliai	57
Grafas aukso rėmeliuose	67

Žemuogių muilas

Mano vaikystėje vasaros buvo sausos ir karštos, upės gilos ir plačios, ne kiekvienas vaikas ryždavosi perplaukti per Geluonės upelį. Jo sietuvoje po pajodusiais šiekštais dar dabar slepiasi daug senų, didelių vėžių, kurie, sako, minta skenduoliais. Mano vaikystėje žiemos buvo šaltos, laukai ir miškai kaupini puraus, balto sniego, o kalvos apie miestelį aukštos kaip Kaukazo kalnai. Ne kiekvienas vaikas ryždavosi nusileisti stačiais Vilko daubos šlaitais, prižėlusiais aštrių nupjautų karklų. Mano draugas Rimutis virto į tuos krūmus, ir aštrūs karklai suplėšė jo kelnes, iki kraujo subraižė sėdynę.

- Garbė Dievui, tik tiek, - stebėjosi draugo mama, - o galėjo virsti ant nosies, išsidurti akis.

Mano vaikystės mergaitės buvo gražios ir linksmos kvatoklės, jos kikendavo ir krizendavo, susispietusios į būrelį. Nesvarbu, kad atrodė juokingos plačiomis išaugimui siūtomis uniformomis ar ilgais kaip laiveliai bateliais... Jos geriau už berniukus mokėjo gramatiką, jos žinojo, kur padėti kablelį, dailiai piešė

ir spalvino, jos dainavo mokyklos chore, o blizgantys jų plaukai kvepėjo rausvu žemuogių muilu. Gal tik Murzė, Marytė iš Pavilkių, vaikštinėjo nekarpytais nagais ir rašaluotais pirštais, ji buvo kaip koks berniukas, net kvadratažaidė sykiu su berniukais.

Mano draugas Rimutis mylėjo kelias iš karto ir nežinojo, kurią išsirinkti vienintelę, su kuria jis galėtų bučiuotis apleistame Raibio malūne. Ko gero su Evelina. Evelina jau bučiavosi su Tomuku ir Vytautu Šakiniu.

Mano vaikystėje visi rimti vyrai, kurie gėrė vyną ir rūkė papirosus, vesdavosi mergaites į apleistą Raibio malūną. Bet Rimutis buvo dar vaikas, nebaikęs pradinės Geluonėnų mokyklos.

- Aš paskyriau joms pasimatymą, - staiga pasakė Rimutis, - palydėsi mane iki malūno?

- Visoms trims? - nusistebėjau aš.

- Žinoma, kad visoms.

- Na, tu ir mergišius! - pasakiau jam piktai.

O Rimutis nušvito, jam patiko, kad vadinu jį mergišium. Kostas Stirbys buvo žymiausias mergišius mūsų miestelyje, bet Kosto Stirbio bijojo visi miestelio bernai. Jis galėjo pats vienas, suėmęs už ragu, nuversti ant šono jautį. Jis išsirinkdavo tas merginas, kurios jam patiko.

- Tik neįsivaizduok, kad esi Stirbys, - atsisveikindamas įgėliau draugui.

- Nepamiršk. Vakare penktą valandą, - įsakmiai pakartojo Rimutis.

Gūžtelėjau pečiais. Tuo laiku mergaitės manęs dar nedomino. Sportavau ir norėjau būti žymiausias pasaulio krepšininkas. Kieme ant tvarto sienos prisikaliau tekiniį ir mėtydavau, mėtydavau, mėtydavau iš arti ir iš toli mėlyną guminiį kamuoliį.

Pusę penkių atėjo Rimutis. Niekada jo tokio nemačiau - su šviežiai išlygintom kelnėm ir nauju megztuku. Atrodė toks rimtas, nei vaikas, nei suaugęs.

- O ką aš ten veiksiu? - suabejojau staiga.

- Na, žinai, - išsžeidė Rimutis, - ateis trys mergaitės, aš vienas su visom neplepėsiu. Jei patiks, galėsi ir tu...

- Ką tokiį? - išsigandau.

- Bučiuotis, - išdidžiai pasakė Rimutis. Tarsi tai jam būtų koks menkniekis, įprastas daiktas, kaip įmesti į krepšį iš dviejų metrų atstumo.

Mes atėjom anksčiau ir susėdom ant sutręšusio vandens rato. Tamsiam apleistam malūne buvo labai nešvaru, daug popiergalių, nuorūkų... Kas čia gali bučiuotis.

Mano draugas Rimutis atsainiai kaip tikras vyras kyštelėjo į kišenę ranką ir išsiėmė pakelį papirosų.

- Rūkysi?

- Ką? - aiktelėjau aš. Žinojau, kad rūkymas kenkia sveikatai. Fizinio mokytojas įkalė man į galvą: jei nori sportuoti, nerūkyk ir negerk.

- Bijai, - nusišypsojo draugas, - o aš nebijau.

Patraukė dūmą ir užsikosėjo, bet vis tiek pūtė melsvus kamuolėlius.

Pažiūrėjau į laikrodį - penkiolika po penkių.

- Neateis. Mesk šalin papirosą, neateis.

Rimutis dar pikčiau peštelėjo dūmą ir vėl užsikosėjo.

- Kad jas velnias! Melagės!

Ir staiga mes pamatėm Muržę, Marytę iš gretimos ketvirtos klasės. Ji visada vaikštinėdavo rašaluoiais pirštais ir apsmukusiom kojine, ji nesirūpino savo išvaizda, kartais jos net nosis būdavo ištepta mėlynai. Gal todėl, kad mergaitės tėvai neįstengė nupirkti jai naujo parkerio, visą laiką jį rašė padėvėtais, kitų pamestais rašikliais.

Bet šiandien atrodė visai pakenčiamai, sakyčiau, švari, apsivilkusi išplauta ir išlyginta suknele...

- Tau ko čia reikia? - suurzo Rimutis. - Bėk iš čia, mes laukiam kitų!

- O kitos neateis, - atkirto Marytė, - jos sėdi pas Eveliną ir šaiposi.

Mano draugas nusiminė, nusviedė papirosą ir sėdėjo nuleidęs galvą, kažką įtemptai galvodamas. Jam net skruostai išblyško, gal iš apmaudo, o gal nuo dūmų.

- Nekreipk dėmesio, - priėjo arčiau mergaitė, - Evelina nieko nemyli, Evelina bučiuojasi su visais.

Ji pasilenkė ir paglostė mano draugui galvą.

- Murze tu! - riktelėjo Rimutis. - Pasitrauk, kvaila Murze!

Jis pašoko ir nubėgo šlaitu į kalną. Buvo girdėti, kaip jam po kojomis gurgžda akmenukai.

Dabar Marytė nusiminė. Pritūpė, rankom užsidingė veidą ir tyliai pravirko.

Neišmaniau ką daryti. Man net kvapą užgniauzė. Murzė buvo tokia švari, sakyčiau, net graži, ypač jos riesta strazdanota nosytė. Prisėlinau ir lūpomis paliečiau jos pakaušį. Mergaitės plaukai kvepėjo rausvu žemuogių miulu.

Musė

Šita istorija, o ir daugelis kitų, nutiko prieš dvi dešimtis metų, kai penketas buvo geriausias pažymys, kai jūsų tėveliai dar mokėsi mokykloje, ir juos vertė ryšėti raudonus kaklaraiščius, kai rusų kalba buvo pati svarbiausia. Tada atsirado Musė – naujoji matematikos mokytoja. Taip ją vadina visa mokykla. Vos įskridusi į klasę, ji suraukia nosį, susuka dūdele plonas savo lūpas, nutupia į kėdę prie rašomosios lentos ir ima zirzti.

Aušrele, kodėl lenta nešvariai nuvalyta, kodėl suolai išsivaikščiojo, va, koks čia popierėlis po mokytojo stalu? Viktorija, stokis, kai tave šaukia! Vėl rankogaliai murzini, prauseisi tu šiandien, ar ne? Ką per naktį veikei, kad akys traiškanotos? Su bernais maleisi iki pirmų gaidžių? Antanai, kelnes pamesi, kur tavo diržas? Pas panas palikai? Namų darbų tikriausiai vėl neparuošęs, du dvejetai iš eilės. Vytautai, ko plepi?

- Nesulaukiu, mokytoja, – atsistoja Vytautas.
- Ko? – suklususi klausia Musė.

Vytauto ji bijo, Vytautas geriau už ją pačią sprendžia aritmetikos uždavinius.

- Matematikos pamokos.

- Ak, taip, - Musė sumosuoja rankomis, pasiima nuo stalo storą mėlyną sąsiuvinį ir ima garsiai perrašinėti ant lentos matematikos uždavinius.

Rodos, ji aiškina paprasta lietuvių kalba, rodos, šneka suprantamus dalykus, bet Petriukas girdi tik pratisą ir grėsmingą zirzimą. Kartais labai tolimą ir labai nežymų, o kartais užzyzia tiesiai į ausį.

- Petrai! P-e-e-trai! Vėl nesiklausai! Vėl snaudi pamokoje! Ką naktį veikei? Galvą skauda nuo tokių tinginių... Ruošiesi žmogus, vargsti, prakaituoji, laiką dėl jų gaišti, o jie net klausytis tingi...

Mokytoja įsivažiuoja. Matematika jai neberūpi. Uždavinius kaip visada teks spręsti patiems ar prašyti paaiškinti Vytuką Šakinį.

- Tinginys! Viskas jam paruošta, sudėstyta, sukramtyta, tik praryti tereikia... Lepūnėlis! Gulbės pieno tau trūksta. Va, jei gyventumėte mūsų laikais, jei už mokslą reikėtų mokėti...

Petriukas užsimerkia ir įsivaizduoja didelę žalią musę, kuri zirzdama sukasi ratu jam apie kaktą. Vis arčiau, arčiau, rodos, ims ir nutūps, suglaudusi žvilgančius sparnelius.

- Štiš, - mosteli ranka Petras, - štiš, bjaurybe!
Atsimerkęs pamato mėlyną iš piktumo mokytojos veidą.

- Na, žinai, - atsikvepia ši, - lauk iš klasės! Kad akyse tavęs nematyčiau. Be tėvo net nesirodyk.

- Neisiu, - staiga užsispiria vaikas.

Šiaip ar taip dabar jis vis vien neišvengs pylos. Gaus nuo tėčio „beržinės košės“ ar už bausmę visą savaitę sėdės kambaryje be televizoriaus ir draugų.

- Kodėl, - stebisi Musė.

- O todėl, - Petriukas apsilaižo ir atsikvepia, prisiminęs vieną anekdotą, - kad mano tėtis kaip Leninas.

- Nesuprantu, - atsargiai murma mokytoja.

- Iš kalėjimo eina vėl į kalėjimą.

- Meluoji, - aikteli Musė.

- Tikra tiesa, - skubiai priduria Petras ir pasijunta visai nesmagiai. Ar ne per toli nuvažiavo? Kam reikėjo painioti nieko dėta tėvelį?

- Petrai, Petrai, ką tu padarei? - vėl suzirzė Musė. - Pasiliksi po pamokų, pasiaiškinsi...

- Už ką, - nurausta vaikas, - nesuprantu...

Nuaidėjus paskutiniam skambučiui, vaikai ima skirstytis namo. Išeidami iš klasės, berniukai drąsina Petrą, draugiškai tapšnodami jam per petį.

- Nenusimink, tavo tėtis supras. Pamatys mūsų Musę, paklausys jos zyzimo, iš karto viską supras. Tavo tėtis juk vyras.

Bet Musė atskrenda ne viena. Ji atsiveda ir mokyklos direktorių, kuris tylėdamas ima žingsniais matuoti šeštąją klasę iš vieno galo į kitą.

- Kalbėk, ko lauki, - paragina Petrą mokytoja, - papasakok viską, kaip buvo.

- Apie tėvelį? - suabejoja šis.

- Apie Leniną! - piktai rikteli mokytoja. - Kur girdėjai tą melagystę? Šitoki bjaurų šmeižtą apie žymiausią mūsų laikų žmogų!

- Bet mokytoja, - Petriukas sumišęs žiūri į direktorių, - čia anekdotas, tamsta direktoriau, aš ir daugiau tokių žinau.

- Iš kur? - stabteli direktorius, - kur juos girdėjai?

- Visur. Visi vaikai juos pasakoja.

- Kas? Kas labiausiai mėgsta juos pasakoti? Vytautas? Juozas? Viktorija?

- Nežinau, - išsigandęs šnabžda berniukas. Jis pajunta kažką rimtesnio ir pavojingo piktame direktoriaus balse.

- Blogai, - purto galvą pastarasis, - labai blogai. O jeigu kas išgirs, kad mūsų mokyklos mokiniai šmeižia socialistinės valstybės įkūrėją? Kas tada bus?

- Nežinau, - išsigandęs lemena Petras.

Paskui savo pasiaiškinimą jis surašo į sąsiuvinį. Tą sąsiuvinį Musė pasilieka sau. Ir vis viena ji išsi-kviečia į mokyklą Petro tėvelį, kuris grįžta iš ten keistai tylus ir išblyškęs.

„Baigta. Dabar skalbs kaip kalėjime“ - sielvar-tauja berniukas ir susikiša sau po užpakaliu storą frotinį rankšluostį.

Bet tėvelis jo nemuša, jis sėdi tylus virtuvėje, o mamos akyse blizga ašaros.

- Ar žinai, ką padarei? - piktu balsu klausia mama. - Galimas daiktas, tėtis liks be darbo. Už tokias kalbas jo niekada neišleis į jūrą.

- Kodėl neišleis, - nustemba Petriukas, - tėtis nieko nesakė, aš sakiau, norėjau tik pajuokauti.

- Kvaily, - atsiduso mama, - jūsų mokykloje juokų nesupranta. Tavo mokytoja net į Saugumą pranešė...

- Kur? - sumišęs paklausė vaikas.

- Palik jį ramybėj, - staiga įsiterpė tėtis, - jis mažas.

Visą vakarą tėvų kambaryje buvo keistai tylu, ir dėl to Petras jautėsi dar blogiau. Geriau jau tėtis būtų jį aprėkęs, paklupdęs į kampą, apkūlęs diržu ar nubaudęs mėnesį sėdėti vienutėje.

Kitą rytą, vos pakilęs iš lovos, berniukas nuskuto į sandėliuką ir išimetė sau į portfelį du blizgančius dichlofoso buteliukus.

- Musę nuodysiu, - paaiškino, pamatęs nustebusias mamos akis.

- Žiemą musę? - suabejojo ši, bet nieko daugiau iš jo neišpešė, nes vaikas jau kūrė pro duris.

Prieš trečią pamoką, prieš pat matematikos kontrolinį jis išprašė vaikus iš klasės ir išpurškė, ištaškė iki paskutinio lašo abu dichlofoso buteliukus.

- Kas nutiko? - susuko nosį Musė, varydama į klasę būriu susispietusius mokinius. - Iš kur ta smarvė? Kas čia darosi, nesuprantu!

- Musę nuodijam, - nusišypsojo Vytas Šakinis.

- Kokią dar musę? Iš kur žiemą - musė?

- Nežinau, - gūžtelėjo pečiais Vytukas, - viena tokia iš rudens užsiliko.

- Na ir juokeliai, - mokytoja apsidairė ir staiga pamatė piktas kibirkštėles vaikų akyse, negailestingas, pašaiptas mokinių akis.

- Jūs! - riktelėjo ji. - Jūs tyčia išpurškėte klasę!

Piktai trenkusi durimis, mokytoja išskrido į koridorių.

Būsiu geras

Šiemet Kostukas lanko naują mokyklą. Nauja dažais kvepianti klasė, nauji draugai, nauja auklėtoja, beveik kaip Kosto mama, nuleidusi ant peties storą žvilgančią kasą...

– Svarbiausia, vaikai, būkim atidūs ir geri vienas kitam, daugiau iš jūsų nieko nenoriu, – kalbėjo naujoji auklėtoja, sukdamą apie pirštą savo kasos galiuką.

Jos balsas toks švelnus, raminantis, kad Kostas tuoj pat, šią minutę, panorą daryti gerus darbus. Tik kokius?

„Pavalgęs suplausiu indus ir iššluosiu virtuvę, – pagalvojo Kostukas. – Mama bus patenkinta.“

Pasibaigė pamoka. Jis iššoko į kiemą, prisimerkė nuo saulės, ta proga išlindusios iš juodų debesų, ir staiga pamatė tris penktokus, belankstančius naujai pasodintą berželį.

– Ką darot? – šūktelėjo berniukas, – paleiskit medelį!

- Ne tavo reikalas, mažiau, - atkirto vienas penktokas, užsimaukšlinęs ant akių žalią velveto kepurę.

- Paleiskit medelį, jam skauda, - ėmė aiškinti berniukas, - jei tave kas taip laužytų?

- Koks kvailys! - atsisuko žalia kepurė ir stumtelėjo Kostuką tiesiai į kito penktoko rankas.

- Kvailys! - sukikeno šis ir pastūmė berniuką trečiam.

- Kvailys! Kvailys! Kvailys!

Kostą kaip sviedinį jie svaidė iš rankų į rankas, kol, vos ne verkdamas, jis ištrūko į laisvę.

- Patys kvailiai! - riktelėjo Kostukas. - Dideli asilai!

Ir nudūmė kiek neša kojos už artimiausio namo kampo. Jam pasisekė, nes penktokai buvo tinginiai ir jo nesivijo. Kam? Juk rytoj pats ateis į mokyklą.

Prie šviesoforo Kostukas sustojo, apsižvalgė ir pamatė seną žmogelį su didžiule rankine kitoje gatvės pusėje. Susimetęs į kuprą, pakrypęs į vieną šoną nuo sunkaus nešulio, senelis vis sustodavo atsiplūsti ir vėl įsirežęs tempdavo savo rankinę.

Kuri laiką Kostas ėjo iš paskos, stebėdamas seną žmogų, paskui prisigretino ir pasiūlė padėti.

- Ne, - atkirto senelis.

- Aš stiprus, - užsigavo berniukas, - nebijokite, - aš stiprus.

- Pasitrauk! - staiga užriko senelis. - Žinau tokius vagišius! Pasitrauk, nes pakviesiu policiją!

Senelis nuėjo, o Kostas su ašarom akyse ilgai dar žiūrėjo, kaip, krypuodamas į šalis, tas pikčiurna velka savo nešulį.

Sugrįžęs namo, Kostukas nebeturėjo apetito ir paliko neišsrėbęs pusę lėkštės mėgstamos pupų sriubos. O dar mažoji sesutė išvertė jo knygas ir išsvaidė po kambarį.

Kostas nusivedė ją į vonią ir įspriegė į kaktą penkis skaudžius sprigtus.

- Kodėl tu toks blogas? - paklausė jo mama. - Kodėl namie tu negali būti geras?

- Namie, namie, - atkirto jai Kostukas, - namie neįdomu.

R + V = ♥

Mėlynė

Mokykloje prasidėjo pamokos. Ketvirtokų mokytoja panelė Rimkutė įžengė į klasę, o lenta dar nenuvalyta. Pačiame viduryje užrašas: $R + V = M$.

- Koks čia rebusas? - susiraukė mokytoja. - Kas pripeckiojo lentą?

„Raselė plus Vytukas lygu meilė“, - garsiai šaukia Viktoras ir kikeną laimingas. Tai jis priterliojo lentą. Vytukas parausta, o Raselė sėdi lyg niekur nieko savo vietoje.

- Čia Vikto darbas, - sako Kostukas.

- Viktorai, nuvalyk, - piktai burbteli mokytoja, - ir daugiau kvailysčių nerašinėk.

- Čia ne kvailystė, - išsižeidžia Viktoras, - o tikra teisybė. Visi mato, kaip Vytukas laksto paskui Raselę.

- Teisybė, - atsistoja Raselė. - Vytukas yra mano draugas.

- Na ir puiku, - sako mokytoja, pati valydama lentą, bet tai visai kas kita.

Vytas nustebeęs pakelia galvą ir pažiūri mokytojai į akis. Ji pasakė – puiku. Vadinasi, nieko blogo ir nieko keisto, kad berniukas draugauja su mergaite.

Raselę jis pažįsta seniai. Viename kieme jie augo, žaidė, bėgo į pamiškę žemuogių, tik mokykloje juos atskyrė. Rasa sėdi su Rūta, o Vytukas su Kostuku.

– Nekreipk dėmesio, – ramina draugą mergaitė, – parašinės, parašinės ir liausis.

Ko tas Viktoras nori? Klasėje jo klauso visi berniukai, sekioja Viktui iš paskos ir žaidžia jo sugalvotus žaidimus. Tik Vytukas su Rasele į Viktorą nekreipia dėmesio, jie žaidžia vieni. Kada prie jų prisideda Kostukas, tada jie kartu irstosi valtele. Tas žaidimas vadinasi „keliautojai“. Vaikai klajoja po ežerą ir atranda naujas neregėtas žemes. Vytas net nusibraižė ežero žemėlapi.

O Viktoro žaidimai pikti. Jis kariauja. Ne sykį jo kariai apmėtė akmenimis ir Vytuko laivelį... Klasėje jis stumdo mergaites, tampo jas už kasų... Ko tas Viktoras nori?

Vos suskambo skambutis, ir mokytoja paliko klasę, Viktas stryktelėjo ant Vytuko suolo ir, prunkšdamas iš juoko, uždainavo: „Kavaličius su pana virė košę su smala, kavaličius su pana...“

Bet baigti dainos nespėjo. Vytukas pašoko, nuvertė ją nuo suolo, apsižergė ir pradėjo tvatinti kumščiais. Berniukai nustebo, o gal išsigando, nes niekas nepuolė Viktorui į pagalbą, mergaitės pradėjo spiegti. Išgirdusi triukšmą, klasėje vėl pasirodė mokytoja.

Kitą pamoką Vytas prastovėjo kampe.

– Stovėk, stovėk, – piktai kikeno Viktoras.

Iš apmaudo Vytukas vos neverkė. Kodėl jis vienas turi kiurksoti kampe? Kodėl mokiniai tyli? Net jo draugė Rasa sėdi, kaip burną prisisėmusi.

– Nereikėjo muštis, – ramiai paaiškina ji, – mušasi tik kvailiai.

– O ko jis dainuoja?

– Padainuos ir nustos.

– Koks aš tau kavalierius, – įsižeidė Vytukas.

– Ne kavalierius, o draugas, – pataisė ją Raselė, – o gal tu išsigandai?

– Ko?

– Viktoro.

– Tai jau ne, – išsitempė Vytukas, – jis pats manęs bijo, pamatysi.

– Blogai, – sumurmėjo Raselė, – Viktoras kerštingas.

Taip sakydama mergaitė pagalvojo apie kiną. Šiandien kaip tyčia miestelyje rodo puikų prancūzų filmą „Trys muškietininkai“, o kino salė toje gatvėje, kur gyvena Viktoras.

- Eisi į kiną? - paklausė Raselė.

- Žinoma, - atšovė Vytukas.

Kaip galima praleisti tokį filmą, kur blyksi špagos, šuoliuoja žirgai, o drąsūs, geri draugai įveikia didžiausias kliūtis.

- Tu nebijok, - pridūrė jis, - viskas bus gerai.

Filmas patiko dar labiau nei knyga. Dvi serijos pralėkė kaip viena. Kai vaikai pabiro į gatvę, jau temo, bet grįžti namo nesinorėjo.

- Į dvikovą, kardinolo šunie! Visi už vieną, vienas už visus! - šūkavo Vytukas.

Staiga gatvės gale išdygo trejetas vaikėzų. Duėjo kiek atsilikę, o vienas žengė pirmas ir nešėsi lazdą. Net tamsoje Vytukas pažino Viktorą.

Ilgai nelaukdami, jo draugužiai apsupo berniuką ir ėmė jį kumščiuoti. Vytas gynėsi sumaniai, abiem rankom prisidengdamas galvą, bet jėgos buvo nelygios.

- Bailiai! - riktelėjo Raselė, nėrė į patį peštukų vidurį ir taip stumtelėjo Viktorą, kad šis nusirito į griovį.

- Pamišus mergiščia!

Vaikėzai sumišo, dar kiek pasišvaistė kumščiais ir išbėgiojo. Tik tada mergaitė pajuto, kad maudžia skruostikaulį po kaire akimi. Tamsoje kažkas jai pataikė į veidą.

- Bus mėlynė, - išsigando mergaitė, - kad tik nepastebėtų mama.

Tą vakarą ji stengėsi nepakliūti namiškiams į akis. Net televizoriaus nežiūrėjo. Pavalgė vakarienę, nusiprausė ir šmurkštelėjo į lovą.

- Ko slepiesi? - prikibo mama, - juk matau - po akimi didžiausia mėlynė. Kas atsitiko?

- Nieko, - nusijuokė Rasa.

- Kaip nieko, - pykstelėjo mama, - greitai sakyk, kas nutiko!

- Mušiausi, - nuraudo mergaitė.

- Mušeisi? - susiraukė mama, - argi tinka mergaitei?

- Reikėjo ginti draugą, - ramiai paaiškino Raselė.

- Tada kas kita, - atsiduso mama, pasilenkė ir paglostė mergaitės plaukus.

Antausis

Raselės namai prie parko. Parkas senas, medžiai aukšti, tokiais storais kamienais, kad trys vyrai vos apkabintų. Parke visada tylu, vėsu, paunksmė... Vakaraš čia vaikšto vaikinai ir merginos, daugiau sia porelėmis, jie nusileidžia prie upelio į slėnį, kur mažiau smalsių akių ir bučiuojasi. Jie nežino, kad iš Raselės namų, jei užlipi ant Margio būdos, slėnis matyti kaip ant delno. Kai Rasa užaugs ir vaikštinės su Vytuku, susikibusi už rankų, jie paėjęs toliau, už upės vingio, kur niekas negali matyti...

O dabar Rasa penktokė, rudeni vėl eis į mokyklą ir proseniui Boleslovui skaitys pasakas. Senelis Boleslovas senas kaip parkas, jis nieko neatsimena, pamiršo net žmonių vardus... Raselę vadina Felicija, jos tėtį grafu Ipolitu, tik, mamą pamatęs, susigėsta ir verkia...

- Jis senas, jau suvaikėjęs, - glosto senelį mama. - Jis gyvena kitais laikais...

Boleslovas apsimsta, nusibraukia ašaras ir užmiega.

Mėgstamiausia prosenio vieta – prie tvoros po didžiąja liepa. Čia sukaltas suoliukas, ant jo kiaušras dienas sėdi senelis Boleslovas ir nemirksinčiomis akimis spokso į parką, upelį ir pievą, kur ganosi miestelio karvės. Jeigu lyja lietus, senelis sėdi prie lango.

Šiandien šeštadienis, diena vaiski, saulėta. Rasa laksto po parką, apsilikusi melsvą šilkinę suknelę. Su ta suknele ji atrodo vyresnė – tikra panelė. Vytukas net sustingo, ją pamatęs...

– Tu tikra aštuntokė, – sumurmėjo Vytukas, – dabar negalėsi žaisti.

– Nebijok, – Rasa priėjo ir paėmė draugą už rankos, – bėgam prie upelio.

Čia, prie upės, vaikai turėjo savo namus. Ant suremtų žaiginių džiūvo šienas, jie sulįsdavo į vidų ir gyvendavo kaip palapinėje... Dieną čia prisirinkdavo daugiau miestelio vaikų... Jie maudydavosi upelyje ir rankomis gaudydavo mažas žuvytes.

– Gerai, einam žaisti.

Vytas įsidrąsino, suspaudė jos delną, ir abu nusirito prie upės. Pievoje jie prisiskynė gėlių, papuošė savo palapinę, išsimaudė upelyje ir tada susiginčijo, ką žaisti toliau. Vytas norėjo kariauti, o Rasa pinti vainiką iš baltų ramunių. Jie piktai susistumdė,

Vytas pagriebė Rasą už kamos, mergaitė atsisuko ir trenkė jam į ausį.

- Pliaukšt! - aidu atsiliėpė parko medžiai.

- Tu... - suvirpėjo Vytukas, - tu kvailė!

Ir, susirietęs į kabliuką, jis nusirito per pievą namo. Visa tai matė prosenis Boleslovas.

- Felicija! Felicija!

Krūtine užsikniaubęs ant tvoros, prosenis grūmojo savo gumbuota lazda ir visas net pamėlo iš piktumo.

- Felicija, tu negera, tu beširdė!..

- Kas tau, seneli? - išsigando mergaitė. - Aš esu Rasa...

- Ne, ne, - prosenis išbalo, klestelėjo ant suoliuko ir išsižiojęs ėmė gaudyti orą...

- Kas atsitiko? - pribėgo mama, prisiglaudė senelio galvą ir pradėjo glostyti, - nurimk, seneli, nurimk...

Senelis virpėjo, jo skruostai trūkčiojo, drebėjo rankos, jis kažką piktai murmėjo po nosimi, kol pamažu ėmė rimti.

- Kas nutiko? - pasiteiravo mama, - vėl ta Felicija?

- Taip, - linktelėjo mergaitė, - o kas ji tokia?

- Sužinosi.

Kai prosenis užmigo, mama papasakojo istoriją iš senelio Boleslovo vaikystės.

Caro laikais šitas parkas priklausė grafui. Senelis, tada dar mažas berniukas ilgais apspurusiais marškiniais, žaisdavo prie upelio, stebėdamas, kaip iš po akmenų išropoja vėžys ir nušliaužia dugnu, kaip vandenyje skraido mažos žuvytės, susiglaudžia ir prasiskečia dugno žolės. Ten gyveno maži žmogukai, jie turėjo pirkią po vandeniu ir viską žinojo...

- Pagauk man upėtakį, a?

Senelis atsisuko. Mergaitė šviesia šilko suknele stovėjo ant akmens vidury upelio ir vaipėsi, - pagauk man upėtakį, pagauk, mužikėli.

Ji šokinėjo nuo akmens ant akmens ir jau nuo kranto rodė jam liežuvį.

- Mužikėlis, tu tikras mužikėlis!

Jis irgi stryktelėjo ant akmens, bet susipainiojo ilguose marškiniuose ir pliumptelėjo į dumblą.

- Mužikėli, - kvatojo mergaitė, net plevėsavo aukšiniai jos plaukai, - tu šlapias kaip žvirblis.

Paskui ji nubėgo žydinčia pieva, jis nusivijo, šokinėdamas kaip šuniukas, dar vienas šuolis, ir nutvėrė ją už rankos.

- Pliaukšt! - nuaidėjo antausis.

- Neliesk manęs, aš - grafaitė!

Jis pasitrynė sumuštą skruostą, ausyse gailiai spengė.

Juk niekada mažieji upelio žmogiukai taip neužgautų vienas kito?

Jis dirstelėjo į savo šlapius drobinius marškinius, į melsvą jos suknelę, plaukelius, perrištus kaspinu, ir taip graudu pasidarė jam, taip graudu, kad atšokęs pasileido namo, kiek nešė basos kojos.

- Palauk, muzikėli, nebūk keistuolis! - atnešė vėjas paskutinius, kupinus nuostabos, žodžius...

- O paskui, - paklausė Raselė, - o paskui jie draugavo?

- Ne, - atsakė mama, - grafitę išvežė į licėjų, ji mokėsi su kilmingais ponų vaikais, tavo prosenelis užaugo, bet iki šiol negali pamiršti to antausio...

- Tikrai? - nusigando mergaitė.

- Tikrai.

- Mama, - pašoko Raselė, - aš greitai!

- Kur? - bet mergaitė jau skrido per kiemą miestelio pusėn.

Vytuką ji rado darže, beraunantį piktžoles iš svingūnų lysvės.

- Nepyk ant manęs, - prisigretino mergaitė.

- Už ką? - nustebė Vytas.

- Už tai, kad mušiausi...

- A a, - numojo ranka Vytukas, - aš jau seniai užmiršau.

- Tikrai? - nudžiugo Raselė.

- Tikrai.

- Na, tai puiku, - suplojo iš džiaugsmo mergaitė, - dabar mes greitai išrausim žoles ir bėgsime žaisti!

Jūra yra sūri

Mariaus senelis gyvena Karklėje, sename žvejų kaimelyje, kuris yra vos dvylika kilometrų nuo Klai-pėdos. Senelis Edvinas bene seniausias to kaimo gyventojas, jis turi tikrą medinę valtį su ilgais irklais. Ramią dieną jiedu su Mariam išplaukia į jūrą ir pastato tinklus.

- Kodėl pastatom? - teirujasi Marius. - Jei paprasčiausiai visu ilgiu paleidžiam tinklus į vandenį?

- Todėl kad tinklai išsitempia ir stovi kaip kareiviai, juos ištempia švininiai pasvarėliai, - aiškina senelis.

Kvailos žuvys, plaukiodamos palei krantą, įkiša galvą į tinklo akutę ir užsikabina už žiaunos. Nebe-pajuda nei pirmyn, nei atgal, tik uodegomis plaka vandenį.

Kartą, kai senelis ištraukė tinklą, jie pusę valties privertė plokščių kaip keptuvė plekšnių, ilgų sidabrinių strimelių ir net vieną gelsvą lašišą. Ta žuvis labiausiai senelį nudžiugino.

- Gražuole tu mano, - šypsojosi jis į barzdą, - ir kaip tu čia pakliuvai?

Marius, jeigu galėtų, žiemą vasarą gyventų pas senelį ir gaudytų žuvį. Bet žiemą jis eina į mokyklą, o ir vasarą ne kiekvieną dieną gali statyti tinklus. Gal net atvirksčiai, dažniausiai jūra pyksta. Ji riau-moja, urzgia ir šniokščia, versdama į krantą putotas bangas. Tokiu oru neišplauksi medine valtele. Net žuvys audros metu neria toliau į gelmes slėptis nuo bangų mūšos.

Tačiau Mariaus senelis žino ką veikti net pačią blogiausią dieną. Jis vienintelis visam kaime įsirengė mažą žuvies rūkyklą. Bjauriomis dienomis jie vaikšto po mišką, rinkdami kankorėžius ir kadagių šakas, kurios labiausiai tinka žuviai rūkyti. O kada šilta, tylu, kai pučia pietų ar rytų vėjas, kai jūra snaudžia kaip kaimo tvenkinys, kai jie prigaudo daug skanios žuvies, senelis užkuria savo rūkyklą, ir visas kaimelis pakvimpa aitriais kadagio dūmais.

- Edvinas vėl žuvį kabina, - kalba kaimelio žmonės. Ir visi nori pirkti. Būna, kad atvažiuoja iš paties Kauno, Vilniaus paragauti senelio žuvies. Dar šiltos, geltonos nuo kankorėžio ir kadagio dūmų.

Tačiau šią vasarą daugiausiai pūtė šiaurys ir vakaris, risdami iš jūros aukštas kaip namas ban-

gas. Vieną dieną senelis su Marium užtempė valtį iki pačių kopų, nes bangos laižė visą pakrantę, nusinešdamos į gelmes neatsargiai žmonių paliktus daiktus: kepures, akinius, batus.

Kai vėjas įsisiautėja, ir bangos lipa per kopas, Marius su seneliu apsiauna ilgus iki pilvo žvejo batus ir lėtai žingsniuoja pakrante, ieškodami gintaro. Tie saulėti akmenėliai nevienodai išbarstyti ant kranto. Kai kur jų nematyti, o kai kur tiltais verčiasi iš jūros. Gal toje vietoje stovėjo sudaužytų Jūratės rūmų kolonos? Senelis Edvinas gali net užsimerkęs nuvesti į tas vietas, kur guli gintaro tiltai.

Vaikštinėdami pajūriu, jie prisirenka visokių netikėčiausių daiktų: medinių dėžių, skardinių, plūduru, batų, skrybėlių, o jau butelių, didelių ir mažų, baltų ir spalvotų, su margiausiomis etiketėmis senelis prisikrovė pilną palėpę. Kartą Marius surado butelį, kuriame buvo laiškas nesuprantama jam kalba. Tą laišką jis atidavė klasės draugei Birutei, nes ten buvo adresas su kažkokia bobiška pavarde, o pats parašė naują laiškėlį, įkišo į butelį, užkimšo ir įmetė į jūrą. Bet bangos jį greitai parrito atgal. Marius vos nepravirko.

- Ne tas vėjas, - paaiškino jam senelis, - palauk ryto, kai vėjas ims pūsti nuo kranto arba paprašyk

Juliaus tėčio, kad išmestų tą butelį, išplaukęs toli į jūrą.

Marius taip ir padarė. Pabudo anksti ryte, kol senelis miegojo, įsibrido į jūrą beveik iki smakro, apsuko butelį virš galvos ir sviedė į patį vidurį. Pas-
kui dar ilgai žiūrėjo, kaip tolsta, mažėja ir nyksta butelio kaklelis. Dabar būtinai jo laišką ras kokio latvio, švedo ar vokiečio vaikas, labai apsidžiaugs ir žinos, kad yra tokia šalis Lietuva, kur gyvena Marius ir jo senelis Edvinas, kuris turi tikrą medinę valtį.

Staiga kažkas stipriai suspaudė jo petį. Marius net pritūpė iš baimės ir užspringo sūriu jūros vandeniui.

- Lauk iš jūros! - piktai suriko senelis, tempdamas jį į krantą.

Senelis buvo įsiutęs, net baltas nuo piktumo. Tokio pikto senelio Marius nebuvo matęs.

- Kas nutiko? - suinkštė jis.

- Jūra yra žiauri, - pakartojo senelis, - niekada vienas nelįsk į vandenį. Ar maža skenduolių Karklės kapinėse?

- Bet, seneli, - bandė tiesintis Marius, - aš norėjau išsiųsti laišką.

- O jeigu audra, - pasakė senelis ir parodė pirštu juodą debesį, kuris stebėtinai greitai plėtėsi danguje. - Jūra nėra saldi.

- Tai teisybė, - atsikosėjo Marius sūriu neskanium jūros vandeniui.

Šitą nuotyki jį prisiminė vakar rišliosios kalbos pamokoje, kai mokytoja paprašė papasakoti, ką jie žino apie Baltijos jūrą.

Julius kalbėjo, kad jūra - tai daugybė gardžių žuvų, kurias gauda jo tėtis. Robertas pasakojo, kad jūroje plauko laivai, didesni už trijų aukštų namą, Evelina prisiminė legendą apie Jūratę ir Kastytį. Raselė, kurios senelis gyvena Palangoje, prisiminė Gintaro muziejų - Baltijos jūros dovaną pamario žmonėms. Viena mergaitė, pirmūnė Viktorija, sugalvojo, kad jūra - tai kelias į kitas pasaulio šalis: Švediją, Daniją, Vokietiją. Mat jos tėvelis verslininkas ir dažnai važinėja į užsienį.

- O tu? - staiga paklausė mokytoja. - Ką tu pasakysi, Mariuk?

Marius atsistojo, apsižvalgė. Ką dar jis galėjo pridėti? Viskas seniai draugų pasakyta. Ir staiga jis prisiminė savo įpykusį senelį Edviną, juodą debesį, kuris plėtėsi danguje ir prapliupo tokiu smarkiu lietuimi, kad permerkė juos nuo galvos iki kojų.

- Jūra yra sūri, - išpyškino Marius.

Didesnės teisybės - galvok nesugalvosi.

2 × 2 = 4

Pirmasis uždavinys

Šiais metais penktokų gyvenime nutiko keli stebuklingi dalykai. Vienas, kad mokslo metų pradžioje Gediminą Stirbį pasodino net į trečią suolą, o Valentiną Katilius vėl pasidarė mažiausias berniukas tarp klasiokų. Jis su Gediminu ūgiu lenktyniauja nuo pirmos klasės. Vienais metais didesnis Katilius, kitais Gediminas. O dabar Stirbys praaugo net Andrių su Stepuku.

Kitas stebuklingas dalykas – tai naujasis matematikos mokytojas. Kai jis įėjo į klasę, mokiniai pagalvojo, kad čia koks praktikantas studentėlis pataikė ne į tos klasės duris. Smulkus, nedidukas, berniokiškai pakirptais plaukais jis buvo visai nepanašus į kitus jų mokytojus.

– Sveiki, draugužiai, – linksmi pasisveikino jis, – aš jus mokysiu matematikos.

– Jūs?! – suošė klasė.

– Aš. O gal kas prieštarauja?

– Ne! Žinoma, ne, – nudžiugo vaikai.

- Tada susipažinkime, - atsivertė žurnalą mokytojas.

- Aš esu Martinkus, - triukšmingai atsistojo susivėlęs berniokas, prunkštelėjo ir laukė, kas bus toliau. To padaužos bijojo visi vaikai. Vasarą jis pirmušė net šeštoką Vilių.

- Labai malonu, Romai, - mokytojas irgi nusi juokė, jis priėjo ir ištiesė ranką, - mane vadina Butkum.

Martinkus nukaito, dirstelėjo iš padilbų ir nedrąsiai paspaudė mokytojo Butkaus pirštus.

- Na, štai ir susipažinom, - šyptelėjo mokytojas, - dabar pasikalbėsime su kitais.

Jis neskubėdamas nuėjo prie lentos ir apžvelgė nuščiuvusią klasę.

- Štai pirmas suole sėdi Valentinas, už jo Audrius su Stepuku...

- Iš kur jūs žinote?! - nustebo mokiniai. - Tik šiandien mus persodino!

- Aš viską žinau, - patrynė delnus mokytojas, - man ir žurnalas nereikalingas. Štai tam suole sėdi Birutė su savo drauge Malvina. Birutė - geriausia klasės mokinė. Na, o tu, mažyli, esi Gediminas Stirbys...

- Bet iš kur jūs žinote?! - dar labiau stebėjosi vaikai, o naujasis mokytojas tik vaikštinėjo po klasę ir

pasakojo apie kiekvieną taip smulkiai, tarsi su visais būtų mokęsis kartu nuo pirmos klasės.

- Gal jūs burtininkas! - šūktelėjo Valentinas.

- Gal jūs aiškiaregis?

- Liaukitės, - subarė vaikus Birutė. - Stebuklų nebūna.

- Žinoma, nebūna, - linksmi pritarė mokytojas, - svarbiausia turėti galvą ant pečių. Tada bet kokią stebuklą sukrimsite kaip riešutą.

- Bet kaip? - nenurimo vaikai, - iš kur jūs mus pažįstate?

- O jūs patys pasakykit, - nenusileido mokytojas. - Tai bus pirmasis uždavinys jums.

- Aha... - susimąstė penktokai, - gal jis skaito mūsų mintis? Gal mus suskaičiavo pagal kokią formulę? Gal jam pasakinėja per radiją?

- Jums padėjo auklėtoja? - staiga paklausė Birutė.

- Teisingai, - linktelėjo galva mokytojas, - ji labai padėjo...

- Parodė mūsų nuotraukas?

- Papasakojo kaip atrodom?

- Ką jūs, dar paprasčiau.

- Jau žinau, - atsistojė Birutė, - mūsų vardus atspėjote pagal suolus. Jūs turite mūsų klasės planą.

- Sveikinu, - suplojo rankomis naujasis mokytojas. - Tai ir visa paslaptis.

- Fe, kaip paprasta, - nusivylė vaikai.

- Žinoma, - paguodė juos mokytojas, - visi stebuklai yra paprasti.

- Na, o dar? Kokių dar jūs mokate stebuklą?

Mokytojas nusišypsojo, priėjo prie lentos ir trumpa kreida užrašė: $2 \times 2 = 4$.

Langas

Vilkėnų miestelį puošia net šeši mūriniai namai. Tokie rūmai stovi tik dideliuose miestuose. Dažnai, eidamas pro paštą arba ūkinių prekių parduotuvę, Gediminas sustoja ir spokso, užvertęs galvą, į trečio aukšto langus... Tada jis įsivaizduoja, kad yra ne Vilkėnuose, o Vilniuje, Kaune ar Santa Kruse, kur dažnai plaukia Arvydo tėtis. Dar verta paminėti miestelio mokyklą ir bažnyčią, kuri dunkso tarsi senovės pilis, įrėmusi į dangų du smailius bokštus. Ji tokia didelė ir aukšta, kad akmeniu nepermestum. Vienas berniukas bandė ir vos neiškūlė bažnyčios vitražų. Už tą žygį jam net elgesio pažymį sumažino. Dabar Romas Martinkus mokosi gerai ir patenkinamai, o elgiasi blogai. Jei Romas taip išdykaus kitą trimesnę, gali likti penktoje klasėje antrus metus. O kas gi nori mokytis su mažiukais?

Martinkus pasitempė: neveluoja į pamokas, neplepa su suolo draugu, nesizvalgo, o per pertraukas kaip mokytojas vaikšto po koridorių ir ramina įsismarkavusius:

- Nesistumdyt! Kai plėšiu per ausį!

Dabar mokykloje ramu, Martinkaus bijo net šeštokai.

O svarbiausia – į miestelį atėjo pavasaris! Netruks prabėgti gegužis, ir pasibaigs mokslo metai. Jei nieko neatsitiks, Romas galės ir toliau mokytis su klasės draugais.

Bet Martinkui nesiseka. Vieną dieną jis išmušė langą. Tokio lango miestelis anksčiau nebuvo matęs. Kada remontavo senąją paštą, išardė vieną sieną ir padarė erdvų, didelį langą su užrašais ir reklama...

Berniukai ėjo į futbolo treniruotę ir net sustojo, išvydę tokią grožybę. Baltai nudažyti rėmai dar kvepėjo dažais, o stiklas blizgėjo kaip veidrodis, atšviesdamas miestelio aikštę, gėlyną, gležnais lapeliais apkibusius agrastų krūmus ir berniukais su kamuoliais rankose.

- Kaip Vilniuje! – aiktelėjo Gediminas.

- Valio! – pritarė Martinkus ir iš džiaugsmo spyrė aukštyn savo kamuolį. Bet šis lyg tyčia sprūdo į šalį ir nuzvimbė tiesiai į pašto langą.

Pasigirdo trenksmas, pažiuro stiklai, berniukus tarsi kas nupūtė nuo miestelio aikštės. Kai pašto viršininkė Veronika išsoko pro duris, aikštė buvo tuščia, ji rado tik rudą futbolo kamuolį.

- Pažiūrėsim, vaikėzai! - mostelėjo kumštimi moteriškė, pakėlė nuo žemės kamuolį ir nukulniavo tiesiai į mokyklą.

Į mokyklą... Martinkus vos nepradėjo verkti. Jis tupėjo agrastų krūmuose ir viską matė.

Kitą dieną po pamokų Gediminą, Romą, Juliuką ir kitus berniukus, kurie lankė treniruotes, pakvietė į mokytojų kambarį. Čia paprastai vyksta nusikaltusių mokinių tardymas.

- Neišduokit, vaikai, - paprašė draugų Martinkus, - jei kas suuos, man vėl sumažins elgesio pažymį...

- Nesijaudink, - sušnabždėjo Juliukas, - tylėsim kaip žemė.

- Tylėsim, - pritarė Arvydas.

Vieną po kito berniukus kvietė į kabinetą, kur, susidėjęs už nugaros rankas, suko ratus apie stalą matematikos mokytojas Butkus. Jis buvo žymiausias mokyklos seklys. Nė vienas mokinių nusižengimas nelikdavo nepastebėtas.

Pirmąjį pakvietė Julijų. Berniukas įžengė į kabinetą išbalęs kaip debesėlis, o išėjo suplukęs, raudonas, trindamas rankove ašarotas akis.

- Nepasakiau, - suburbėjo Juliukas, - melavau, kiek galėjau.

Paskui pakvietė Gediminą. Vaikas įsitempė, suspaudė kumštelius ir narsiai žengė į vidų. „Tylėsiu, – galvojo jis, – kad ir kas būtų...“

Kabinete jis išvydo stalą, eilę kėdžių, mokytoją Butką ir didelę meškos iškamšą, stovinčią kampe.

– Sėskis, Gediminai, – nusišypsojo mokytojas Butkus, – pasikalbėsime kaip du vyrai.

Berniukas sumišęs pleptelėjo į kėdę, bet burnos nepražiojo, tylėjo toliau.

– Taigi... – pakartojo matematikos mokytojas, – taip ir tylėsime... O gal meluosim? O gal ir tu meluosi kaip Julius?

Gediminas nuleido galvą, jo lūpos sukrutėjo, bet susitvardęs jis tylėjo toliau.

– Nenori mums padėti? Gaila, – atsiduso mokytojas, – teks jums visiems sumažinti elgesio pažymį...

– Ne! – pašoko berniukas.

– O kodėl? – nustebino mokytojas. – Jeigu visi kalti...

– Tada Romas Martinkus liks antrus metus!

– Iš tikrųjų, – pasikrapštė ausį mokytojas. – Reikia nubausti kalčiausią. Tai kas išmušė langą? Julius?

– Ne, – sumurmėjo Gediminas.

– Arvydas?

– Ne.

– O gal Romas?

- Nesakysiu... - berniukas nuraudo, lyžtelėjo lūpą ir staiga suprato, kad išdavė draugą... Dabar Romas Martinkus tikrai turės mokytis su mažiukais.

- Nesakysi? - nustebo mokytojas Butkus.

- Aš išmušiau langą, - atsistojó Gediminas. - Aš!

- Tu?

- Aš...

- Gerai, - linktelėjo galva mokytojas, - o dabar pakviesk man Martinkų...

Kabinete Romas užtruko neilgai. Staiga atsidarė durys, jis atbulas išslinko į koridorių ir droviai nusišypsojo.

- Prisipažinau, - sumurmėjo, - mokytojas sakė, kad elgesio nesumažins, jei įstiklinsi tu tą prakeiktą langą.

- Puiku, - sukuždėjo Gediminas, - vadinasi, tu ir toliau liksi su mumis.

- O stiklas? Iš kur aš gausiu tiek pinigų?

- Mes padėsime! - nutraukė jį Juliukas. - Surinksim iš visų klasės berniukų.

- Žinoma, - pritarė Gediminas. - Tavęs mes niekam neatiduosim!

Šiaudinė galva

Kas nepažįsta Arvydo? Arvydas aukštesnis ir stipresnis už klasės draugus, greičiausiai bėga krosą, toliausiai meta kamuoliuką ir aukščiausiai šokinėja. Tik mokslai berniokui nesiseka. Labai nejaukiai jis jaučiasi prie lentos, ypač kai reikia atsakinėti matematiką.

Suolo draugė Rūta ne sykį gelbėjo jį „špargalkomis“ ar rodydama pirštais, kaip išspręsti lygtį.

- Rūta, tu tikras draugas, - paprastai sako Arvydas, - kai tėtis grįš iš jūros, padovanosiu tau kramtomosios gumos, pamatysi...

- Aš nenoriu gumos, - tyliai šnabžda Rūta.

- O ko tu nori?

- Tegu tavo tėtis parveža didelę jūros kriauklę.

- Kriauklę, - vypteli Arvydas, - parveš visą vežimą, jeigu gerai pasakinėsi.

- O jei nepasakinėsiu?

- Tada nežinau...

- Spekuliantas! - iššeidžia Rūta.

Kai niekas nepadeda, Arvydas stypso prie lentos kaip išvirtas vėžys, dairosi į lubas, vargšą net praktikas ima pilti, bet ką iš lubų išskaitysi. Uždavinyš nepasislenka nė per eilutę, ir mokytojas atsidusęs įraito jam uodeguotąjį.

- Šiaudinė tavo galvelė, Arvydai.

Kitą vaiką draugai seniai būtų pirštais užbadę: šiaudinė galvelė, chi, chi, bet Arvydo nedrįsta pravardžiuoti. Jo tėtis plaukioja po jūras žvejybiniu laivu. Grįždamas iš reiso, jis parveža visokių neregėtų daiktų: kriauklių, ženkliukų, lipdukų, o svarbiausia, kramtomosios gumos.

Arvydas nebijo net dvejetą gauti. Reikia pratinti tėvelius. Štai Gediminas Stirbys velka iš mokyklos dešimtukus kas antrą dieną, namiškiai net išbara, kai berniukas gauna devynis, o Arvydai už penketą mama naujas kelnes nupirko. Tai kieno šiaudinė galva?

Tik įsigijęs naują rūbą, Arvydas pamiršta senąjį. Kas gali būti mieliau, kaip pereiti kiemą, pasipuošus nauju švarku ar madingomis kelnėmis?

Tada visi praeiviai lydi tave pavydžiu žvilgsniu, o mergaitės net mirksi iš nuostabos. Suolo draugė Rūta praveria vartelius ir spokso, išpūtusi akis...

- O gal krizena tyliai į saują? - suabejoja Juliukas.

- Et, - Arvydas abejingai mosteli ranka. - Svarbu, kad namų darbus duoda nusirašyti.

Kartais Arvydas išsivaro į kiemą brangų sude-
damąjį dviratį nikeliu blizgančiais ratlankiais. Sku-
duru nubraukęs dulkeles, prie rėmo pririša spiningą,
kurį neseniai tėtis parvežė iš Kanados ir, nerūpes-
tingai švilpaudamas, rieda į žvejybą. Taip jis per-
važiuoja visą miestelį, sustoja prie upės, paspokso
į vandenį ir pasuka atgal. Kokia ten žvejyba, jei nė
vienas vaikas nebėga jam iš paskos pažiūrėti, kaip
puikiai Arvydas mėto spiningą. Net dviratis vaikams
nebeįdomus.

O kaip jie šaukė ir, sustoję ratu, čiupinėjo jo bran-
genybę, kai Arvydas pirmą kartą išvažiavo iš kiemo.

- Palauk, parodyk dviratį! Kaip blizga... Duok
pasivažinėti!

- Važiuokit, - švytėjo džiaugsmu Arvydas, - visi,
kam patinka. Kai pabaigsiu devynias, tėtis nupirks
man motociklą.

- Motociklą? - suabejojo Martinkus.

- Nupirks, - atlaidžiai šyptelėjo Arvydas, - mano
tėtis jūrininkas.

- Pamanykit, - burbtelėjo Romas Martinkus, -
pabaigęs mokyklą, aš būsiu vairuotojas.

- Būk, - nusileido Arvydas, - o aš plauksiu į jūrą ir nusipirksiu užsieninį automobilį.

- Mūsų geresni, - atkirto Martinkus, - tau tik blizgučiai galvoj.

- Tai ko prašei mano dviračio?

- Neprašiau. Toks dviratis tik mergaitėms. Matai, kokie maži ratai.

- Bobiškas dviratis. Rūtelei padovanok! - ėmė kikenti Juliukas.

Po to susikirtimo vaikai nebesidomi užsieniniu Arvydo dviračiu, gal tik neūžaugos pirmokėliai... „Rūtelei padovanok.“ Rūpi jam ta Rūtelė. Va, Evelinai Arvydas padovanotų ir spinningą. Bet Evelina kvaila, ji nekreipia į berniukus dėmesio, tik kartais su Juliuku pasikeičia senomis pajuodusiomis monetomis. Juokingi kolekcininkai. Kur jie dės savo metalo laužą? Arvydo tėtis parveža jam iš užsienio ne tokių pinigų - frankų, pesetų, santimų... Galų gale, perėjęs miestelio parduotuves, Arvydas prisipirktų visą maišą geležinių rublių su Lenino galvomis. Bet kam?

Į Arvydo galvelę atklysta ir gudresnių minčių. Jis jas sugalvoja ir iškart užmiršta. O kam?

Mokykloje vaikai rengia parodą - „Mano laisvalaikis“. Vieni čia žada sunešti pašto ženklų, drugių

kolekcijas, kiti parodys medžio raižinėlių, Vincas iš degtukų sudėliojo namą, šulinį ir net Eifelio bokštą, o Evelina su Juliuku žada parodyti savo pajuodusias monetas. Štai kada Arvydas nušluostys jiems nosį. Sėd ant dviračio, pervažiuos apylinkės krautuves ir supirks senas metalines monetas.

Į parodą Arvydas atėjo paskutinis ir atsitempė sunkų portfelių. Atsisėdęs kampe, su šypsena lūpose jis stebėjo, kaip vaikai aikčioja ir straksi iš nuostabos, žiūrinėdami Evelinos ir Juliaus monetų kolekcijas.

Pagaliau pasirodė komisija iš trijų dvyliktos klasės mokinių. Pasisukinėję po salę, dvyliktokai irgi palinko prie monetų kolekcijos.

- Šaunuoliai, - pasakė vienas raudonasis kaip lapės plaukais, - kur jūs atkasėt tokių senų pinigų?

- Kiek laiko reikėjo surinkti tokią kolekciją! - aikčiojo vienintelė komisijos mergina.

- Didelis daiktas, - neištvėrė Arvydas, - kelios dešimtys surūdijusių kapeikų...

- O ką? - sužiuro į jį raudonasis lapinas. - Tu turi daugiau?

- Žinoma! Visą portfelių.

Arvydas atsistojo, paniekinamai nužvelgė sutrikusią Juliuką, atsegė savo portfelių ir ėmė pilti ant grindų blizgančias, žvangančias monetas.

- Bet juk čia rubliai! - šūktelėjo Julius.
- Tai kas. Užtat daug! - atkirto jam Arvydas.
- Bet juk čia Leninas! - ėmė prunkšti vaikai. -
Palaikykit juos šimtą metų - būsi žymiausias kolek-
cininkas.

- Žvenkit, žvenkit, užtai jie tikri. Panorėsiu ir
nupirksiu visas jūsų senienesas.

Piktas jis pritūpė ir ėmė rinkti nuo grindų pabi-
rusias monetas.

- Nebūk juokingas, Arvydai, - tūptelėjo šalia Eve-
lina, - ar tu iš tikrųjų manai, kad už pinigus galima
viską nupirkti?

Mergaitė buvo taip arti ir paklausė tokiu tyliu
balsu, kad Arvydas net supykti nespėjo. Tik pažvelgė
į klausiančias jos akis ir skubiai nuleido galvą.

Dailininkas

Kai Rimantas išvažiavo į Klaipėdą mokytis meno mokykloje, auklėtoja neslėpė savo džiaugsmo.

– Na, matot, vaikai, ir iš mūsų Rimanto išaugęs žmogus. Pasidarys didelis dailininkas, nebereikės net aritmetikos...

Rimantą išsirinko vienintelį iš viso Vilkėnų miestelio. Jam pasisekė – jis mokėjo tik piešti. Piešinėliais primargindavo visus savo sąsiuvinius. Bet paišyti sugeba ir Rūtelė, gal net gražiau. Mergaites savo albume ji išdažo spalvingas kaip vaikiškas lėlytes.

– Savitas regėjimas, koks savitas regėjimas! – džiaugėsi ūsuotas atvykėlis Rimanto piešiniiais.

Nieko nepadarysi – Rimantui pasisekė. Ta proga mama nupirko jam mėlynas kelnes ir numezgę megztinį. Ten Klaipėdoje visada pučia vėjas, ir taškosi jūra, ten daug šalčiau negu Vilkėnuose.

Palydėti bičiulio į autobusų stotelę susirinko visi klasės berniukai.

- Žiūrėk, - spaudė ranką Rimantui, - neužriesk nosies. Kai sugrįši iš Klaipėdos, papasakosi, ką ten piešei.

- Aš žinau, - išsiviepė Kikutis, - dailininkai paišo plikas moteris.

- Niekų netaukšk, - Rimantas išsigandęs dirstelėjo į motiną, ramiai sėdinčią autobusų stotelėje.

- Neišgirdo, - nuramino draugą Gediminas.

Atburzgė autobusas, Rimantas pasitempė, sakytum, suvyriškėjo, tapo didesnis ir svarbesnis nei buvo prieš kelias minutes. Įsitaisęs gale, jis iškišo pro langą ranką, pamojavo, ir autobusas pajudėjo. - Laišką mums parašyk! - šūktelėjo Kikutis.

- Jam gerai, - atsidusęs pasakė Arvydas, - parvažiuos didelis dailininkas.

- Ir atmuš tau Rūtėlę, - sukikeno Gediminas, greitai šoko į šalį, kol Arvydas jam į kaktą neįspriegė sprigto.

Rimantas išvažiavo, o Vilkėnuose niekas nepasikeitė. Kaip visada aštuntą valandą sugausdavo bažnyčios varpai, kviesdami žmones rytinėms pamaldoms, paskui kosėdama ir čiaudėdama pravažiudavo pienežė... Tada Gediminas turėdavo ropštis iš lovos ir skubiai šokti į kelnes, kad suspėtų į pamokas. Visada jis įlėkdavo į klasę su antru skam-

bučiu, kai mokytojai su žurnalais rankose pabirdavo iš mokytojų kambario. Tik dabar jis sėdėjo vienas – į tuščią Rimanto vietą kandidatų nebuvo.

„Kad tave skradžiai, – galvodavo Gediminas, – matyt, ir numirsiu Vilkėnuose. Pirmiausia aš pabaigsiu tą medinę mokyklą, išmoksiu vairuoti kombainą, vesiu Rasą Jankutę iš ketvirtosios klasės, turėsiu daug vaikų, kurie eis į tą pačią mokyklą, paskui aš susensiu kaip Puipa Jokūbas, rūkysiu pypkę, gersiu alų, užmiršiu, kiek man metų, ir vieną dieną brrr... O Rimantas, nesvarbu, kad nemoka aritmetikos ir per metus perskaito vos vieną knygą, išaugs žymus dailininkas, važinės po pasaulį, tapys paveikslus, jį rodys per televizorių, ir tada jis išgarsins dar niekam nežinomą, mažą Vilkėnų miestelį. Tada, gali būti, Rimantas pasipūs, užries nosį kaip Arvydas, gavęs dovanų užsieninį spiningą, ir net neprisimins, kad kažkada sėdėjo viename suole su Gediminu Stirbiu. Ten mieste jis matys daug gražių moterų, kurias pieš, atsigulusias ant kušetės, o aš tik vieną Rasą Jankutę...“

Per pertraukas Kikutis eidavo pažiūrėti, kaip Raselė šokinėja per virvutę ir nieko nežino, kad jai visą amžių teks pragyventi mažame Vilkėnų mieste-

lyje, kuriame viso labo tėra mūrinė bažnyčia, paštas ir senojo grafo rūmai.

- Ko toks nusmurgęs? - vieną rytą paklausė Romas Martinkus. - Ar girdėjai naujieną? Šiandien vakare parvažiuoja Rimantas.

- Iš kur žinai? - išsigando Kikutis.

Berniukui pasirodė, kad Romas perskaitė visas jo slaptas mintis.

- Rimo motina sakė, - šyptelėjo Martinkus, - nebeturėsime savo dailininko.

Kitą dieną iš tikro Rimantas tarsį niekur nieko, tarsį nebūtų net išvažiavęs, sėdėjo savo suole.

- Kas nutiko? - klausinėjo vaikai. - Šitaip anksti jus paleido atostogų?

- O gal tau praktika?

- Ar pabėgai?

Rimantas tik muistėsi, mykė pro nosį neaiškūs žodžius, ir vis labiau rauda jo ausų galeliai.

- Ko prikibot! - staiga užbliovė Romas. - Išmetė jį!

- Už ką? - aiktelėjo auklėtoja.

Vaikai net nepastebėjo, kad jau seniai prasidėjo pamoka.

- Ar teisybė, Rimantai? - niekaip nepatikėjo auklėtoja.

- Jei, - sumurmėjo Rimantas.

- Bet juk tu buvai geriausias miestelio dailinikas. Vienintelis, kurį išsirinko. Juk tu pripiešdavai visus savo sąsiuvinius!

- Ir aš taip maniau, - liūdnai šyptelėjo Rimantas, - kad reikės tik pašyti, o ten dar reikėjo ir mokytis...

Jis pleptelėjo į savo vietą, auklėtoja atsidususi pradėjo rašyti ant lentos gramatikos pratimus, o Gediminas nei iš šio, nei iš to ėmė ir susimąstė: „Še tau kad nori - prisvilęs blynas... Kas dabar išgarsins mūsų miestelį?“

Mokytojo lobis

Romas Martinkus vėl gavo dvejetą. Lietuvių kalbos mokytojas Vaičiulis įsigudrina jį pakviesti tada, kai Romas po treniruotės nespėja paruošti namų darbų. Dabar jis stypso prie lentos, kaltai mirksėdamas akimis.

- Gėda nemokėti savo gimtosios kalbos, - barasi mokytojas Vaičiulis. - O gal tu arabas ar švedas?

- Lietuvis, - sumurma Martinkus.

- Ak, lietuvis! - mokytojas priėjo prie lentos ir pradėjo baksnoti kreiduo tu pirštu į Romo klaidas. - Pasižiūrėk, koks tu lietuvis! Visam pasaulyje mokosi mūsų kalbos, o tu nežinai net, kur nosinę rašyti!

- Kodėl mokosi? - sukruoto Juliukas.

- Ogi todėl, - mokytojas padėjo kreidą, nusišluostė rankas ir atsisėdo, - ogi todėl, kad mūsų kalba viena iš seniausių kalbų pasauly!

Paskui jis pradėjo pasakoti apie senovę, pirmąsias baltų gentis, kurios nuo Tibeto atkeliavo į Europą, apsigyveno Baltijos jūros pakrantėje, gaudė žuvį,

augino rugius, kasė gintarą ir prekiavo gintaro dirbiniais net su Romos imperatoriumi.

Bet skambutis nutraukė mokytojo pasakojimą, o kartu išgelbėjo ir prie lentos įstrigusią Romą Martinkų. Šįkart pasisekė. Mokytojas neįraitė dvejeta į knygutę.

Užtat rytojaus dieną jokios kalbos, jokie gudravimai nepalenkė mokytojo Vaičiulio. Vos įžengęs į klasę, jis pakvietė Martinkų prie lentos ir, ilgai nekamantinėjęs, parašė dvejetą. Paskui liepė Birutei ištaisyti klaidas. Visi mokiniai palinko prie sąsiuvinų, tik Romas iš sugeriamojo popieriaus lankstė laivelį, o Gediminas vogčiomis skaitė knygą.

– Martinkau! Marš iš klasės! Čia ne laivų statykla! – griežtai pasakė mokytojas. – O tu, Gediminai, rašyk!

Tačiau Gediminas niekaip neįstengė atsiplėšti nuo knygos puslapių. Jis taip įsijautė į herojų gyvenimą, kad nepastebėjo, kaip mokytojas priėjo prie jo suolo ir atsisėdo greta.

– Tomo Sojerio nuotykiiai, – garsiai perskaitė mokytojas. – Puiki knyga. Ir rašytojas geras – Markas Tvenas. Smagus rašytojas. Tik ne per pamoką, ne per pamoką!

Mokytojas pasidėjo knyga ant savo stalo ir vėl pradėjo aiškinti gramatiką.

Gediminas nukabino nosį. Jeigu jis praras bibliotekos knygą, daugiau nebegaus.

Nuskambėjus skambučiui, mokytojas susišlavė viską, kas buvo ant stalo, į savo portfelį ir pakilo.

- Tamsta mokytojau! - pašoko Gediminas. - O knyga?

- Ateisi į namus, - burbtelėjo mokytojas.

Mokytojas Vaičiulis gyvena už miestelio senoje, medžiais apaugusioje sodyboje. Medžiai tokie aukšti, kad net karščiausią dieną sodyba skendi jaukioje vėsoje. Gediminas nedrąsiai įslinko pro vartelius ir pamatė mokytoją, su glėbiu malkų krypuojantį per kiemą.

- Svečias atėjo! - nusišypsojo mokytojas, - prašom, prašom atidaryk man duris!

Jiedu įžengė į tamsų priebutį, paskui į virtuvę. Mokytojas prie krosnies išvertė malkas.

- Na, tai slink toliau, - šeimininkas pravėrė duris į gretimą kambarį, ir Gediminas apstulbo - visa siena - vienos knygos. Akyse mirgėjo juodos, mėlynos, rusvos knygų nugarėlės.

- Patinka? - mokytojas Vaičiulis vėl nušvito šypsena. - Čia, brolau, tikras lobis! Tas knygas pra-

dėjo kaupiti dar mano senelis. Caro laikais jis buvo knygnešys – platino lietuvišką spaudą, kuri anuomet buvo uždrausta. Na, ko stovi? Gali rinktis, kas patinka. Juk mėgsti skaityti...

Berniukas priėjo arčiau ir ėmė pirštų galeliais glostyti tvarkingai sudėtas knygas. Jų buvo tiek daug, tokiais įdomiais pavadinimais, kad vaikas neišmanė, kurią pasirinkti.

Mokytojas stovėjo šalia ir tylėjo. Tik jo akys šypsosios.

– O jūs? – pagaliau prabilo Gediminas. – Nejaugi perskaitėte visas tas knygas?

– Stengiuosi, – ramiai atsakė mokytojas.

– Ar tai įmanoma?

– Žinoma. Ir tu jas perskaitysi. Gal kada pats parašysi knygą?

– Aš? – sutriko berniukas. – Aš rašytojas?

– Juk šitų knygų autoriai irgi buvo vaikai.

Tą vakarą Gediminas skrido namo kaip ant sparnų. Po pažastimi jis nešėsi ir Marką Tveną, ir dar tris nuotykių knygas. Dvi sau, vieną – Romui Martinkui. Gal bičiuliui patiks knyga apie indėnus? Juk negali nepatikti.

Kartūs triufeliai

Rimantas Urba nebeišaugo didelis dailininkas. Meno mokykloje jis pratempė vos vieną trimestrą. Bet Rimantas Urba nebebus ir pastumdėlis, iš kurio gali šaipytis Romas, Arvydas ar kiti miestelio berniukai. Jau per pirmą pertrauką, pasirodžius jam klasėje, plykstelėjo mažas kivirčas, kai Arvydas, pašaipiai papūtęs lūpas, liepė jam parnešti popierinį karvelį, netyčia išlėkusį į mokyklos koridorių.

- Ar apkurtai? - įsakmiai pakartojo Arvydas. - Atlakink lėktuvėlį!

Bet Rimantas Urba net nesukrutėjo, sėdėjo savo suole, tarsi nematydamas jokio Arvydo.

- Na! - stumtelėjo jį anas.

- Tarnų nebėra, - ramiai išskiemeno Rimantas, - ir daugiau nebebus. Įsikalk į į savo šiaudinę galvą.

- Kaip? - išsižiojo Arvydas.

Tuo sykiu kaip pasityčiodamas subirbė ir skambutis, kviesdamas į pamoką.

- Nebijai? - paklausė draugo Kikutis. - Arvydas kerštingas...

- Niekis, - Rimantas paėmė popieriaus lapą ir užrašė: „Pastumdėlių nebebus.“

Su baiminga nuostaba Kikutis pastebėjo piktas ugneles, sušvitusias draugo akyse. kažkas turėjo įvykti. Rimantas aiškiai sugalvojo kažką nepaprasto.

Vos mokytoja paliko klasę, prasidėjo lauktos peštynės. Arvydas, kaip gaidys papūtęs krūtinę, pribėgo prie Rimanto, užsimojo ir staiga persimainiusiu veidu atšoko atgal.

Tada ir kiti vaikai pamatė peilį ištiestoje Rimanto rankoje.

- Papjaus! - suklykė mergaitės. - Negyvai papjaus!

- Na? - išsišiepė Rimantas. - Eikš arčiau. Ko kin-kas virpini?

- Išprotėjai? - Perbalęs sumurmėjo Arvydas.

Įbėgo budintis mokytojas, ir peilio nebeliko. Išgaravo ore ar įsmuko Rimantui į rankovę?

- Pasivaideno, - pasiaiškino mokytojui Rimantas, - mergiotėms dažnai vaidenasi.

Bet jį vis tiek išsivedė į mokytojų kambarį, nuvilko švarkelį, apčiupinėjo kišenes, o peilio nerado.

- Ir net neatsiprašė! - širdo Rimantas Urba. - Aš jam parodysiu. Aš ne koks nusikaltėlis.

Po pamokų, susiruošęs namo, budintis mokytojas Butkus nemaloniai nustebo, pamatęs dviem kryžmais pjūviais suraižytą savo portfelį.

Kas kaltas, nujautė visi, bet įrodymų nebuvo. Tik lauke pasidarė keistai šviesu. Tą dieną ėmė snigti. Pirmosios baltos snaigės leidosi iš dangaus, bet vaikai net nepastebėjo pasikeitimų gamtoje. Tarp jų atsirado naujas, klastingas ir pavojingas žmogutis.

Mokiniai jo ėmė bijoti labiau nei Arvydo ar Romo Martinkaus. Vėliau savo suolo draugui Gediminui Rimantas parodė tą fokusą - peilis įkrinta į rankovę, smunka žemyn ir pasislepia slėptuvėje, specialiai išsiūtoje į kelnių kišką.

- Iš Varliuko išmokau, - paaiškino Rimantas apstulbusiam bičiuliui, - mūsų bendrabutyje buvo toks berniukas. Pradžioje iš jo šaipėmės, vadinom Varliuku, paskui jis nutarė keršyti, vienam net šoną perbrėžė peiliu.

- O dabar?

- Dabar jis pats šokdina kitus.

- Kaip tu?

- Aš nieko neliečiu - tegu palieka mane ramybėje!

Bet Rimantui Urbai gyvenimas mokykloje nebebuvo ramus. Vienas dalykas mokslai, kuriuos jis ruošdavo tik per pertraukas ir vis vien sugraiby-davo šešetą ar penkis su geležinkeliu, kaip juokais sakydavo mokytojas Butkus. Blogiau, kad per pertraukas jis visada norėdavo valgyti, nes iš namų išeidavo alkanas.

Miestelis žinojo, kad jo mama vėl girtauja su vyrais, kurie, kada užsigeidę, eina pas ją į svečius. Kikutis pamena: kartą jo tėtis sugrižo vėliau truputėlį linksmesnis, ir mama ėmė daužyti lėkštes, šaukdama pro ašaras:

- Kokia gėda! Kokia gėda! Nemeluok - pas Urbienę lakei!

„Kas čia tokio? - nesuprato Kikutis. - Urbienė tokia pati moteris - Rimanto motina.“

Blogiau tik, kad Rimantas į mokyklą ateina alkanas, dažnai be kapeikos ir tada, atsistojęs į eilę mokyklos bufete, jis pasivagia kelias bandeles, kurias sušveičia tualete, užgerdamas vandeniu iš čiaupo. Kelis kartus Kikutis bandė jam įbrukti savo sumuštinį, mamos įduotą priešpiečiams, bet Rimantas tik piktai žybtelėjo akimis:

- Atsimink - išmaldos aš neprašau!

Rimantas buvo išdidus, išmaldos neprašė, ką reikia pasiimdavo pats. Kartą jį pagavo mokytojas Butkus ir liepė kuo greičiau padėti į vietą. Tą pačią dieną nepastebėtas piktadarys išsuko ventilius iš mokytojo dviračio padangų. Du kilometrus Butkus ėjo pėstute, varydamasis šalikele barškantį savo dviratį.

Rimantui Urbai po to nebuvo geriau – jį ėmė dar labiau sekti. Tada berniukas iš viso nebėjo į pamokas. Jį matydavai parduotuvėse, sporto klube, miestelio bufete – visur, tik ne mokykloje, kol vieną dieną besispyriojantį jį atsitempė už rankos pati ponia Urbienė ir įstūmė į direktoriaus kabinetą.

– Bus tvarka! – pasakė moteris. – Mano vaikas yra gabus.

– Suprantama, – sumurmėjo direktorius.

– Ir nėra ko bevaikščioti pas mane į namus, – pridūrė ponia Urbienė.

– Žinoma, – nukaito direktorius.

Tuo laiku pas Rimanto mamą nebebuvo galima eiti. Ji vėl nustojo girtauti, ėmė puoštis, juodai pasidažė plaukus. Pas ją apsigyveno naujasis miestelio policininkas, jie ruošėsi susituokti... Pasitempė net Rimantas Urba. Ateidavo į pamokas nusiprausęs, pavalgęs, ėmė ir išsitaisė antro trimestro pažymius.

Būtų gražiai užbaigęs ir mokslo metus, bet jo mama kaip tyčia ir vėl pamėgo degtinę.

Staiga visi sužinojo, kad naujasis policininkas jau vedęs vyras. Atvažiavusi jo žmona pakėlė skandalą, ir policininkas, kaip teliukas nuleidęs galvą, išdulkėjo su ja į rajoną paskutiniu autobusiuku. Sako, kad jį paskyrė į dar mažesnę miestelį, patį rajono užkampį.

Mes vėl likome be policininko, vėl pasigirdo girti balsai ponios Urbienės namuose, o Rimantas vėl ėmė praleidinėti pamokas. Tačiau dabar į mokyklą jis užklydavo ne tuščiomis kišenėmis. Rimantas praturtėjo. Jis nusipirkdavo ne tik bandelių. Jis ėmė pirkinėti saldinius ir vaišinti jais klasės draugus. Jo kišenėse atsirado net litas, jis pasakė, kad panorėjęs nupirktų ir Arvydą su visu jo užsieniniu spiningu.

- Bene lobį radai? - pagiežingai atšovė Arvydas.

- Ką radau, neatimsi.

- Pasisaugok, seni, - staiga įsiterpė Romas Martinkus, - nudegsi nagelius...

- O tu pavydi?

- Sakau, ką girdėjau.

- Iš ko?

- Kalba visas miestelis. Atsisėsit abu su savo motina.

- Neliesk mano motinos! - staiga nubalo Rimantas, išsitraukė cigaretę ir užsirūkė. Išpūtė dūmus tiesiai į Romą Martinkų.

Klasėje. Prieš pat matematikos pamoką. Suprantama, mokytojas Butkus net žado neteko, pamatęs tą reginį. Tylėjo, kokią minutę spoksodamas į Urbą, paskui pagriebė jį už pakarpos ir išgrūdo pro klases duris.

- Paršas! - šūktelėjo dar pavymui.

- Nepykit ant jo, - staiga atsistojo Birutė, - žinot, kas dedasi Rimanto namuose.

- Et! - numojo ranka mokytojas Butkus, apžvelgė liūdnei nuščiuvusią klasę ir atsiduso, - o aš ką galiu?

Mokytojas negalėjo nieko - Rimanto motina girta šlitinėjo po miestelį, o jos sūnus turtėjo.

Vieną dieną jis atėjo į mokyklą su pamušta akimi, vos išsėdėjo pirmąją pamoką, o per pertrauką pakvietė berniukus į maisto parduotuvę. Išsitraukęs šimto litų banknotą, jis paprašė saldinių - pačių brangiausių ir pačių skaniausių, kokius miestelyje perka tik mokyklos direktorius, šiltnamių bendrovės pirmininkas ir miestelio klebonas.

- Prašau man triufelių.

- Kelis? - pasilenkė pardavėja.

- Už visus!

- Kaip? - nustebusi ji apžiūrėjo šimtinę prieš šviesą.

- Greičiau, tuoj skambutis, - paragino Rimantas.

Saldainiai buvo nuostabiai skanūs, jie tirpo burnoje, skleisdami jaudinančiai malonų kvapą. „Taip gali kvepėti motiejukai ar viržiai šiltą vasaros dieną“, - pagalvojo Kikutis. Vienas Romas Martinus atsisakė saldainio.

- Bus blogai, - pasakė jis, - pašto viršininkas tikrai netylės.

- O man vienodai rodo, - abejingai atšovė Rimantas.

- Pašto viršininkas yra šykštus.

- Valgykit, vyrai, - liūdnai šyptelėjo Rimantas, - gal daugiau jūsų nebevaišinsiu.

- O kodėl? - nustebė Kikutis. - Išvažiuoji?

- Panašiai...

- Vėl į daile? - apsidžiaugė suolo draugas.

- Šį kartą toliau, - Rimantas apsisuko ir net neatsisveikinęs nukulniavo į namų pusę.

- Viskas aišku, - sumurmėjo Martinkus.

Diena buvo saulėta, pats pavasaris. Pūstelėjus vėjeliui, nuo obels prie klasės langų tarsi baltos snaigės imdavo birti žiedlapiai. Artėjo mokslo metų pabaiga, kvepėjo ilgomis ir šiltomis vasaros atosto-

gomis. Portfelyje Kikutis tebeturėjo tris triufelius. Po to, kai Rimantas taip staiga išrūko namo, Kikučiui dingo apetitas. O dar ta gudri šypsena Romo Martinkaus veide. „Viskas aišku.“

- O kas tau aišku? - pasiteiravo Arvydas.

- Patys pamatysite.

Romas žino daugiau už kitus berniukus - jo mama dirba miestelio aludėje ir pirmoji išgirsta visas būtas ir būsimas naujienas.

O saldainiai taip gardžiai kvapia... Kikutis paslapčia išsivyniojo vieną triufelį, dirstelėjo į tuščią savo draugo vietą ir, mintyse jam padėkojęs, įsikišo į burną, po to antrą ir trečią. Nekramtė, saldainiai patys skydo ir tirpo jo burnoje...

Ir tada pro klasės duris įslinko Rimantas Urba. Ne vienas. Kartu buvo mokyklos direktorius ir naujas miestelio policininkas.

- Atsisveikinkite, vaikai, - pasakė ponas direktorius, - mūsų Rimantą išveža į pataisos darbų koloniją.

- Kodėl? - nustebo Birutė.

- Jis vagiliavo. Jis apvogė pašto viršininką.

- Tai tiesa? - aiktelėjo Malvina.

- Dar blogiau... kai jį pagavo, bekraustant motinos svečių švarkus, jis perrėžė peiliu viršininko ranką.

- O peilį radode? - susidomėjo Arvydas.

- Žinoma. Kairėje kelnių kiškoje, - įsiterpė policininkas.

Rimantas tyli, žiūri pro langą į didžiąją tuopą, apsipylusią pirmais gležnais lapeliais.

- Na? - klausia jo direktorius. - Ar nieko nepasakysi?

Rimantas sumirksėjo, tarsi pabudintas, apžvelgė nuščiuvusius vaikų veidus ir liūdnai šyptelėjo suolo draugui Kikučiui.

Ir staiga Gediminas pajuto neskanų kartėlį burnoje. Lipnūs triufeliai vėlėsi apie dantis, jis norėjo pasakyti ką nors gero, padrąsinančio savo bičiuliui, bet tylėjo, žiūrėdamas, kaip Rimantas Urba lygu kalinys eina iš klasės, lydimas uniformuoto policininko.

Grafas aukso rėmeliuose

Į kuprinę tarp rankšluosčio, muilinės, tūbelės su dantų pasta, arbatos ir dviejų pakelių sriubos Tomas įsimetė ir dėžutę purgeno. Tai balti, neskanūs milteliai, nuo kurių priešui paleidžia vidurius. Kad, rydamas miltelius, priešas nepastebėtų ir nepajustų skonio, geriausia juos suberti į arbatą, sriubą arba į kompotą. Jeigu priešas neturi apetito, galima milteliais užtaisyti saldainį. Tomas prisimena, kaip pernai vasarą buvo prarijęs dešimt kapeikų, ir mama davė jam purgeno su sirupu. Tomas vos suspėjo nubėgti už tvarto...

O kur nubėgs Tomo priešas mokytojas Vaičiulis?

Tai bus juoko visiems vaikams, kada jie sėdės Nidos kopose vidury smėlynų, kramtys sumuštinis, užgerdami arbata, o mokytojas išbals, išsižios, susiims sau už pilvo ir tekinas pasileis nuo kopų žemyn arba keturpėsčias nuropos į tankų pušynėlį. Mokytojui tai bus didžiausia bausmė už tai, kad tris kartus išvarė Tomą iš klasės ir dar prie visų vaikų pavadino grafu aukso rėmeliuose.

Ar Tomas grafas? Jo tėtis siuvėjas, mama sanitarė, o Tomas labiausiai mėgsta skaityti. Knygose, kurias jis parsineša iš bibliotekos, paprastai laimi drąsuoliai, geri žmonės nugalė blogus, o tiesa įveikia melą.

Tomas taip pat kovoja už teisybę. Jis ginčijasi su mokytoju Vaičiuliu dėl kiekvieno rašinio, kiekvieno sakinio, kiekvienos skyrybos klaidos. Jūs manote, mokytojas neapsirinka? Ir dar kaip. Jis jau senas, nutukęs, sunkiai vaikšto, šnopuoja pro nosį ir vis pasitaiso smunkančius nuo nosies akinius. Kaip jis gali matyti, koks vaikas nusirašinėja nuo Tomo ar pirmūnės Birutės? O paskui už kelias klaidėles mažina pažymį visiems mokiniams.

- Diktantą aš rašiau pats, - ginčijasi Tomas, - kodėl parašėte ketvertą ir man, ir Gediminui?

- Jūs abu padarėte po klaidą, - ramiai aiškina mokytojas.

- Na ir kas, - nenusileidžia Tomas, - bet aš rašiau pats...

- Ir padarei vieną klaidą...

- Neteisybė, - karščiuojasi berniukas, - aš moku daugiau už Gediminą.

- Pamanykit, - šypteli mokytojas Vaičiulis, - grafas aukso rėmeliuose.

- Jūs neturite teisės! - atsistoja Tomas.

- Lauk iš klasės! - trenkia į stalą mokytojas ir giliai įkvepia oro.

Mokiniai kikeną, o Tomas susikūprinęs išneria pro duris.

Kodėl vaikai Tomo nemėgsta? Ko jie taikstosi ir klauso mokytojo Vaičiulio? Juk mokytojas juokingas, jis nebeturi atminties, ateina į klasę be kaklajuostės, kreivai susisegęs marškinius.

- Vergai, - murma Tomas, - tikri vergai...

Tuo metu vėl atsiveria klasės durys, išlenda pasišiaušusi Romo Martinkaus galva, Martinkus apsidairo ir pamerkia akį.

- Grįžk į klasę, - burbteli Romas, - mokytojas nepyksta... Grįžk į klasę! Kam pasakiau! Tikras grafas aukso rėmeliuose...

- „O jūs vergai“, - pagalvoja Tomas, bet garsiai to nepasako, nes Romas visa galva aukštesnis už jį ir kitus klasės berniukus.

- Nesipūsk, - priduria Martinkus, praverdamas plačiau klasės duris, - matai, kad mokytojas serga.

- Serga, - susiraukia Tomas, - jeigu serga, tesėdi namie... Tam ligoninės pastatytos...

Mokytojas Vaičiulis tarsi nepastebi Tomo sugrįžimo, plevėsuodamas kreiduotais švarko skvermais,

jis vaikšto pirmyn atgal prieš rašomąją lentą ir pasakoja iš atminties apie tuos laikus, kai buvo gražus ir jaunas ir asmeniškai pažinojo daug įžymių rašytojų: Kazį Binkį, Salomėją Nėrį ir kitus.

„Buvo gražus ir jaunas... – piktai šypsosi Tomas, – aptukęs, nuplikęs, mažom, paraudusiom akelėm ir didele nosim, kaip erelio snapas...“

Tarsi pajutęs Tomo žvilgsnį, mokytojas nutyla, iš kišenės išsiima margą nosinę, garsiai nusišnypščia nosį ir nusišluosto akinių stiklus.

– Dar, – klega klasė, – papasakokite dar...

– Užteks, – mokytojas Vaičiulis klesteri į kėdę ir atsiverčia vadovėlį, – toliau paskaitykite patys.

– Tai vis per jį, – šnara klasė, – per grafą aukso rėmeliuose...

„Ko jie nori? – galvoja Tomas, užkniubęs ant vadovėlio. – Kada nors bus proga, tada aš parodysiu, kas yra grafas... Kol kas aš pakentėsiu...“

Ir Tomas sulaukė. Kai pasibaigė mokslo metai, mokytojas Vaičiulis pasiūlė turistinį žygį per Kuršių nerijos kopas. Žygis bus nelengvas, reikės pėstute pereiti visas kopas nuo Nidos iki Klaipėdos. Mokytojas turi draugų, jis gaus leidimus. Ruggpjūčio mėnesį bus galima žygiuoti.

Vaikų nuostabai, Tomas užsirašė pirmasis.

- Nebijai? - paklausė mokytojas Vaičiulis. - Ištversi?

- Žinoma, - paraudo Tomas.

- Na, žiūrėk, - šyptelėjo mokytojas Vaičiulis, - kad nereikėtų gailėtis...

Taip Tomas atsidūrė smėlynuose... Rudeniop iš didelio būrio vaikų į žygį ištraukė vos keturi berniukai. Iki Nidos jie važiavo keleiviniu autobusu. Trumpai užkandę ir pasidairę po miestelį, vaikai iš karto patraukė į kopas. Iš čia pamariu jie turėjo žygiuoti atgal...

Už tokį žygį, kalbėjo mokytojas, jiems įteiks turistų ženklelius.

- Lengva nebus, pamatysit, lengva nebus.

Priekyje kulniavo pats mokytojas Vaičiulis. Su balta kepuraite, kuprine, šviesiais žygio marškinėliais, šortais ir sandalais jis atrodė daug jaunesnis ir lieknesnis nei klasėje, o per smėlį žingsniavo taip sparčiai, kad vaikai vos spėjo risnoti iš paskos... Kopose buvo karšta, kojos klimpo į smėlį, o mokytojas lyg tyčia atvedė juos į daubą smėlynų viduryje...

- Štai čia ir sustosim, - pasakė jis, nuo pečių nusimdamas kuprinę.

- Čia? - išsigando vaikai.

- Čia.

Aplinkui nematė nei gyvos dvasios, vien įkaitęs geltonas smėlis, skaudžiai melšvas dangus ir saulė, pakibusi virš galvų. Dingo jūra, pušynas, marios, tarsi skradžiai į žemę prasmego Nidos miestelis. Vos penketą minučių pabuvo vaikai dauboje, o atrodė, kad sėdi čia visą dieną. Nutilo juokas, klegesys, vaikai nuščiuvo ir sunerimę dairėsi vienas į kitą.

- Gana, - sušnabždėjo Martinkus, - pasėdėjom ir einam...

- Mes čia iškepsim, mokytojau, - pritarė draugui Gediminas, - pakliuvom kaip į Sacharą...

- Teisingai, - krenkštelėjo mokytojas, - būtent į Sacharą.

Vaičiulis atsistojo, išsitempė ir niūriu žvilgsniu apžvelgė kopas.

- Ar kas atsitiko? - išgąstingai paklausė Gediminas.

- Nebijokit, - šyptelėjo mokytojas. - Per Pirmąjį pasaulinį karą vokiečiai toje dauboje buvo įrengę stovyklą prancūzų karo belaisviams. Kaitra ar lietus - belaisviai gyveno be pastogės, po atviru dangumi. Ne veltui ta vieta vadinama Mirties slėniu... Kiek ilgai čia išbūsi gyvas?

- Be vandens kokias tris dienas, - įsiterpė Tomas.

- Panašiai... Tokiu būdu vokiečiai keršijo prancūzams už tai, kad panašią stovyklą jie turėjo įrengę Sacharos dykumoje. Ten kankinosi vokiečių belaisviai...

- Na, ir niekšai, - sumurmėjo Juliukas.

- Kas?

- Ir vieni, ir kiti, - patikslino draugas Tomas.

- Gana, - sušnabždėjo Martinkus, - pasėdėjom ir einam.

- Mes čia iškepsim, mokytojau.

- Galima eiti, - šyptelėjo mokytojas, - bet prieš tai parodykit, ar teisingai susikrovėte kuprines. Kad nereikėtų kitiems vilkti jūsų mantos...

Berniukai sukruoto, pralinksmėjo, šoko kraustyti žygio daiktus, o Tomui sumirguliavo akyse dėžutė su baltais purgeno milteliais.

„Nejaugi suuodė?“ - pagalvojo jis ir, įgrūdęs į kuprinę ranką, karštligiškai naršė po vidų, kol surado ir paslėpė ją vilnonėje antklodėje.

- Kas tau, Tomai, - nustebo mokytojas, - sergi?

- Ne, - sumurmėjo berniukas, - aš sveikas...

Ir skubiai, virpančiais pirštais, ėmė užrišinėti kuprinės raištelius.

Paskui mokytojas patikrino, ar gerai suveržti kuprinių diržai: ar ne per laisvi, ir atvirksčiai - ar

nenuverš pečių, liepė užsidėti baltas kepuraites, kad niekas neperkaistų saulėje galvos. Kai kurie vaikai: Romas ir Gediminas kepures išsilankstė iš laikraščio, o Tomas nešiojo tikrą su užrašu „Lietuva“. Paskui visi iš sandalų iškratė smėlį, ir tiesiai per kopas nedidelis turistų karavanas patraukė marių link.

Priekyje vėl žingsniavo mokytojas Vaičiulis. Paprastai nerangus ir apsnūdęs, dabar jis ėjo, plačiai statydamas kojas, tarsi žengtų ne per karštą smėlį, o per lygias klasės grindis. Vaikai turseno iš paskos, kartais pabėgėdami į priekį, į vieną ar į kitą pusę, apžiūrėdami žemus, tankius pušynėlius, lenktyniavo tarpusavyje, kas daugiau ras voveraičių, kas pirmas įkops į tos, paskui į kitos kopos viršūnę...

Linksmi jie klegėjo gerą valandą, paskui ėmė rimti, vis dažniau rankove šluostėsi prakaitą, nebezujo aplinkui kaip paleisti šuniukai, tik pėdino vorele, vis sunkiau ir lėčiau traukdami iš smėlio pavargusias kojas... O mokytojas žygiavo kaip prisukamas kareivėlis, kuriam jokia kaitra nė motais.

- Geležinis, - stebėjosi Martinkus, - kas galėjo pagalvoti?

Seniai pasibaigė miestelis, dešinėje žvilgėjo marios, ten buvo vėsu, buvo matyti gerai suplūkta pakrantė, o jie kaip kupranugariai klampojo nuo

vienos kopos ant kitos... Saulė leidosi, bet tebebuvo tvanku, sandalai prisisėmė smėlio, o Tomui nugarą vis skaudžiau spaudė toji metalinė dėžutė...

- Nusprogsim, - sumurmėjo kažkas ir nusijuokė, - jis tyčia mus kankina.

- Negaliu, - Tomas klesterėjo ant žemės, nusi-
metė kuprinę, nusiavė sandalus ir iškratė.

Karavanas sustojo. Susėdę vaikai ištempė kojas ir ilsėjosi. Mokytojas vienas užlipo į kopos viršūnę, atidžiai apžiūrėjo apylinkes, o grįžęs padrąsino vaikus:

- Pakentėkit, berniukai, apeisim dar vieną įlanką, ir bus Preilos miestelis. Ten rasim vandens ir nakvosim.

- Negaliu, - suinkštė Tomas, - kojų nebepavelku...

- Nieko tokio, viskas bus gerai, - mokytojas atsi-
klaupė ir ėmė raišioti savo išpampusią kuprinę, -
duok man dalį mantos.

- Ne, - išsigando Tomas, - aš pats.

- Nieko tokio, - plačiai nusišypsojo mokytojas, -
mano kuprinė erdvi, sudėkit čia maisto produktus.
Na, ko laukiat?

Ir vienas po kito į mokytojo kuprinę sukrito keli pakeliai sriubos, arbata, grikių kruopos, dvi dėžutės konservų, kepalas duonos, didelė svogūno galva, druska ir cukrus. O dar ten lindėjo kuoliukai ir nauja

lenkiška palapinė. Kuprinė augo, pūtėsi ir ant mokytojo pečių pūpsojo kaip geras plakas šieno.

- Žygiuosim pagal marias, - tarė mokytojas, - ten bus vėsiau.

Prie marių tikrai padvelkė vėsa. Vaikai nusiavė sandalus ir basi brido per gaivų, gelsvą vandenį.

- Išsimaudom, - pasiūlė Gediminas.

- Ne, - papurtė galvą mokytojas, - kai prieisim nakvynės vietą.

- Kur mes skubam? - gūžtelėjo pečiais Gediminas.

- Čia žygis, - sausai atkirto Vaičiulis, - pramogos bus po to.

- Ne žygis, o kankynė, - žiojosi sakyti Tomas, bet prikando liežuvį, prisiminęs pašaipų mokytojo klausimą: ar ištersi?

Jie žygiavo ilgai, apeidami ant kranto išmestus rąstus, medines dėžes, plūdurus, pažaliavusias tinklų draiskaną. Vietomis išmestų daiktų pasitaikė gausiau, tarsi čia būtų nutikusi nelaimė, pavyzdžiui, paskendęs žvejų barkasas... Jiems už nugarų leidosi saulė. Marių vanduo, kopos, retomis drebulėmis prasidedanti lapuočių giraitė nusidažė rausvai melsvomis spalvomis. Miškas darėsi vis tamsesnis, nuščiuvo vėjas, šešėliai nutįso iki vandens, tarp bangos išplautų lentgalių vaikai pamatė tuščią konservų

dėžutę ir suplyšusį vyrišką batą... Netikėtai Tomas prisiminė Mirties slėnį, iš kurio niekas negriždavo gyvas, ir jam pasidarė nejauku, kad eina paskutinis. Jis pasitaisė kuprinę, nuskuodė į priekį ir apsidairė. Dabar paskutinis žingsniavo Romas Martinkus ir švilpavo paprastutę žygio dainelę.

- Kur skubi? - paklausė Julius. - Nori pirmas nubėgti?

- Kur? - Tomas nususuko, jo skruostai ir ausys liepsnojo iš gėdos.

Giraitė ėmė retėti, ir vaikai pamatė pirmus medinius namukus.

- Čia nakvosime, - parodė ranka mokytojas Vaičiulis.

Paskui jie statė palapinę, susikūrė laužą, maudėsi ir virė pirmąją žygio sriubą.

Marių vanduo buvo šiltas kaip arbata. Tomas brido tolyn nuo kranto, kur apie laužą šokinėjo jo draugai, jis matė, kaip iš žvejybos grįžta rudi žvejų botai, kaip netoliese pralekia „Raketa“, akimirksniu sukeldama marių bangas... Kai vanduo jau siekė krūtinę, o krantas ir laužas liko kažkur toli, jis pagalvojo, kad panorėjęs perbristų marias kaip milžinas Naglis... Bet šaltas žuvies snukutis skaudžiai baksnelėjo į koją, ir Tomui dingtelėjo į galvą, kad mariose

gyvena unguriai, kurie minta numirėliais, jis išsyk prisiminė tvankų Mirties slėnį, ilgą kelionę kopomis ir metalinę purgeno dėžutę, kurią neapdairiai paliko kelnių kišenėje... Apsisukęs jis vos ne bėgte pasileido į krantą.

- Tomai! Tomai, kur tu! - šūkavo draugai.

Berniukai jau valgė vakarienę, jo dėžutė tebegulėjo kišenėje, plačiai šypsodamasis mokytojas Vaičiulis srėbė antrą lėkštę sriubos. Šiandien jis buvo smagus ir linksmas.

- Nevėluok, - mirktelejo Tomui, - atšals tavo porcija.

Tomas atsargiai nurijo vieną, antrą šaukštą ir godžiai užsikniaubė ant savo lėkštės. Viralas buvo tirštas, gardus ir maloniai kvėpėjo dūmais.

Lyg svetimomis rankomis Tomas kabino sriubą, o dėžutė sunkėjo, pūtėsi jo kišenėje, ir atrodė, kad tuoj visi pamatys, kokį darbą jis buvo sumanęs...

Sutemo. Papūtė lengvas vakaris vėjas, ir kopose ėmė šnarėti sausos smilgos. Vaikai kaip užburti sėdėjo prie laužo, spoksodami į ugnį ir klausydami mokytojo pasakojimo apie slenkantį smėlį, kuris tuose kraštuose užpustė ne vieną kaimą su seneliais, ligoniais ir net vienišus paklydėlius, netyčia užmigusius kopose.

- O dabar? - sunerimo Juliukas. - O jeigu naktį pakils didelis vėjas?

- Kova su smėliu vyksta ir dabar. Štai kodėl taip tankiai kalnų pušelėmis apsodinamos kopos...

Tą vakarą Tomas pirmą kartą išgirdo apie Karvaičių kaimą, dingusį po žeme, apie narsius kuršius, šio krašto gyventojus, kurie verčiau mito džiovinta žuvimi, rupia duona ir varnomis, bet niekur nepasitraukė iš gimtų smėlynų. Vaikams jau ėmė merktis akys, laužas pradėjo blėsti, miegokim, pasakė mokytojas, visi palengva sulindo į palapinę, tik Tomas liko sėdėti prie laužo, įbedęs akis į rusenančias žarijas.

Naktis buvo rami ir tamsi, be žvaigždžių, buvo girdėti tik lengvas vandens teliūskavimas, Tomas paskutinį kartą išsiėmė dėžutę, kietai suspaudė rankoje ir atsivedėjęs sviedė į marias. Pliaukšt, pasigirdo tolumoje, ir Tomas pajuto keistą palengvėjimą, tartum iš rankų būtų išleidęs gyvatę.